

Den här dagen...

Denna dag vilade Gustaf III. I sin kista.

Omgiven av all den symbolik och prakt han någonsin kunde önska, omfluten av poesi och musik som hans vänner skrivit till hans ära, djupt saknad av sin familj och sina vänner låg han tyst och stilla. Men om ögonen i hans vita byst kunnat se vad som omgav honom under Ridderholmskyrkans höga valv hade han nog blivit nöjd och låtit ett leende spela över läpparna. Elaborerade begravningar hörde visserligen i första hand till gångna sekel, men för Gustaf III gjordes ett undantag.

Begravningsakten den 14 maj 1792 blev en sista manifestation av den gustavianska kulturens politiska skådespel. Scenbilden var exceptionell. De magnifika begravningsdekorationerna, utförda av Carl Fredrik Sundvall och Johan Tobias Sergel, kombinerade den klassiska antiken med fornnordisk symbolik. Nordstjärnan lyste över bysten av Gustaf III och hela scenen kantades av sorgens cypresser samt ett band av gnistrande stjärnor. Moder Svea satt sörjande på en nordisk ättehög med ett sorgset lejon vid sina fötter, omgiven av gravmonument över berömda föregångare och två runstenar som berättade om konungens bedrifter. Djupt inne i mörkret lyste kistan täckt av purpurröd sammet, prydd med guldkronor. Riksregalierna och en rad världsliga ordnar och utmärkelser låg utanför, de hade han lämnat efter sig.

Allt detta samverkade till det rum som kallas *Castrum doloris*, latin för sorgeläger. Och det var många som sörjde. Den 13-åriga Gustaf Adolf sörjde sin far, konstnärerna sörjde sin mecenat och folket sörjde sin kung. Till tröst hade de tonerna från sorgemusiken, komponerad av Joseph Martin Kraus, som liksom Mozart faktiskt också dog samma år. Kraus hade skrivit en *Symphonie funèbre* för bisättningen och en kantat med text av poeten Carl Gustaf Leopold till begravningen. Kraus dirigerade själv och musiken uppfattades som ovanligt personlig och emotionellt mycket stark.

Känsloutspelet, scenen och dramatiken liknar operans. I Leopolds text till Kraus sorgemusik finns inslag från antikens panteon och av naturens deltagande i människornas sorg. Gustaf III karaktäriseras som musornas älskling, beskyddare av konsterna och vetenskapen: "Sång-Gudinnor! Tårar gjuten; / Himlen mörknar Öfver Er – / Glädjens timma är förfluten: / Eder Älskling är ej mer." Sensibilitetens sekel får sitt uttryck i de fritt fallande tårarna.

Den förlust de levande så djupt känner tolkar Leopold med många utropstecken: "Men, hvad sorg! O hvad sorg! / Du från oss hastat ned i grafvens dystra famn." Graven blir ett mörkt hål där den döde har försvunnit. Kvar finns bara sorg och saknad.

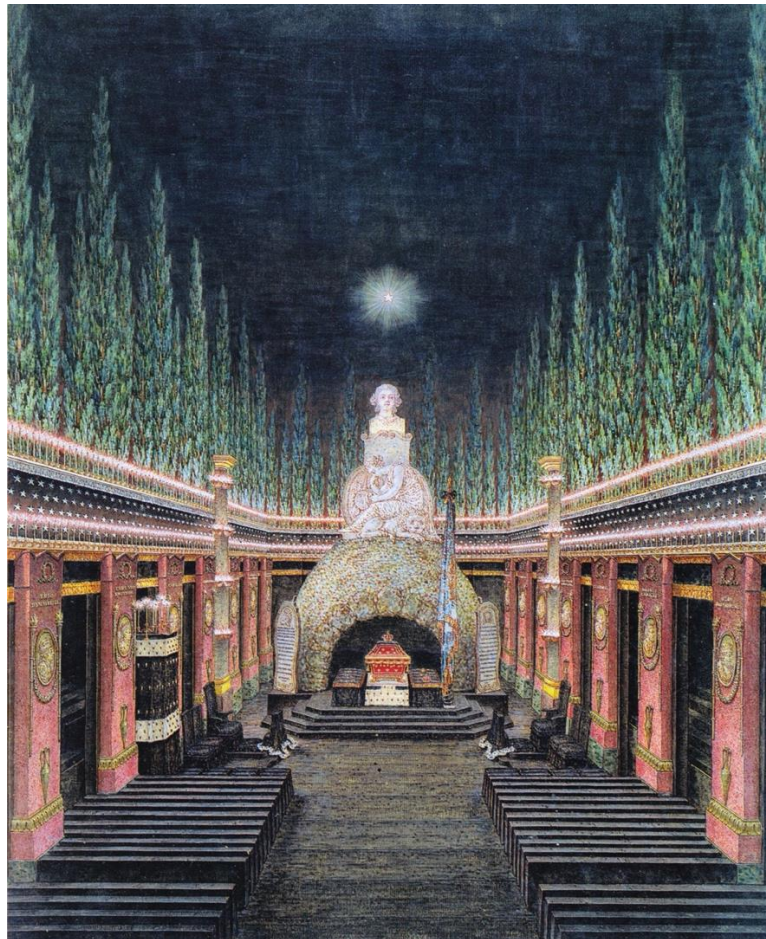
*

Många sörjde Gustaf III på allvar, men inte alla. Vissa hade önskat hans död, några hade planerat och genomfört attentatet, en man hade avlossat skottet. Det fanns onekligen de som drog en suck av lättnad och hoppades på bättre tider, medan andra kände oro inför en oviss framtid. Vem skulle nu ta makten och vad skulle det föra med sig? Större frihet eller mindre? Bättre villkor eller inte? Krig eller fred?

Vi är alla dödliga varelser och alla som samlades kring kistan i Ridderholmskyrkan den 14 maj 1792 hade skäl att tänka på det öde som väntar oss alla. Gustaf III hade varit en kontroversiell kung, men också en mycket levande människa. Nu var han död.

Denna dag fick han vila i sin kista.

Elisabeth Mansén, professor i idéhistoria och styrelseledamot i Sällskapet Gustaf III

Akvarell av Olof Fridsberg (1887–1795) föreställande begravningsdekorationerna i Ridderholmskyrkan vid Gustaf III:s begravning den 14 maj 1792. Källa: Wikimedia Commons.

Tips!

Musik att lyssna till:

Joseph Martin Kraus, *Sorgemusik över Gustaf III*, 1792. Bisättningsmusik och begravningskantat.

<https://www.youtube.com/watch?v=1hL5tJuhlhw>